

Verslag van de vergadering van de Commissie Voldoende water en droge voeten op 20 september 2023 bij Waterschap De Dommel te Boxtel

Aanwezige commissieleden:

Mevrouw V. Slegers (voorzitter), de heer F.H.G. Aarts (50PLUS), de heer M.G.M. de Bijl (Water Natuurlijk), de heer M.M.F. Dewachter (Water Natuurlijk), de heer A.A.M. Houbraken (BBB), de heer J.J.M. Jacobs (CDA), mevrouw J. Lammers (PvdD), de heer J. Opschoor (50PLUS), de heer B.F.A.M. van Rijckevorsel (Natuurterreinen), de heer W.S.H.M. Rombouts (PvdA), mevrouw M.P. van Santvoort (AWP Water, Klimaat, Natuur), de heer A.T.J.M. van Selst (BBB), de heer B. Steunenbergh (VVD), de heer C.A.A.A. Tönissen (PvdA), mevrouw M. van Velthoven (Ongebouwd), de heer M.W.J. Verhees (PvdD), de heer G. Verhoeven (CDA), mevrouw M.H.E. van der Zanden-van Rooij (Ongebouwd)

Aanwezige leden dagelijks bestuur:

Mevrouw M.M. Ruijs, de heer M.J.P.A. Tholen en de heer V.E.C. Lokin

Tevens zijn aanwezig:

Mevrouw A. van Heertum (commissiesecretaris), mevrouw M. Borst (DT-lid), mevrouw E. Koolen (bestuursondersteuner), de heer X. Eblé (projectmanager), mevrouw M. Kits (planvormer team Externe planvorming), de heer M. Elzerman (beleidsadviseur Grondwater), de heer A. van Wessel en Verslagbureau More Support (notulist)

Afwezig:

-

1 Opening, vaststelling agenda, ingekomen stukken en mededelingen

De *voorzitter* opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Zij feliciteert de heer Van Rijckevorsel met diens verjaardag.

Met het oog op de evaluatie verzoekt zij de aanwezigen bij te houden wat er inzake de losse bemensing van de commissies al dan niet werkt.

De voorzitter herinnert aan de afspraak van inzet van één woordvoerder per fractie per agendapunt. Bij de presentaties mogen meerdere fractieleden vragen stellen. De technische vragen konden vorige week worden ingebracht.

De voorzitter beveelt aan de nog door de commissie Bestuur en Financiën te behandelen notitie over het werken met moties en amendementen te hanteren bij de voorbereiding op de AB-vergadering. Moties en amendementen dienen aan het begin van de behandeling van een agendapunt ondertekend te worden ingediend bij de watergraaf.

De agenda wordt conform voorstel vastgesteld.

1.1 Benoeming plaatsvervangend voorzitter

De voorzitter deelt mede dat mevrouw Judith Lammers zich kandidaat heeft gesteld. Zij stelt voor mevrouw Lammers te benoemen als plaatsvervangend voorzitter.

Besluit:

De commissie gaat bij acclamatie akkoord met de benoeming van mevrouw Lammers als plaatsvervangend commissievoorzitter.

- 2 Voorstellen - beeldvormend / oordeelsvormend (ter bespreking en advisering)**
Er zijn geen voorstellen geagendeerd die beeldvormend of oordeelsvormend zijn.

3 Stukken ter kennisname / bespreking

3.1 Presentatie HoWaBO

Sascha Herzberg – Vincent Lokin

1. Kennis te nemen van de presentatie HoWaBO

De heer Eblé stelt zich voor. Hij verzorgt een presentatie over de hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch & omgeving (HoWaBO).

De presentatie, met uitzondering van de inleidende film, is aan de vergaderstukken toegevoegd. Hier worden alleen de aanvullingen vermeld.

De heer Van Selst vraagt of de cijfers in het filmpje aannames of feiten betreffen. De heer Eblé antwoordt dat het berekeningen, geen feiten zijn. De berekeningen zijn gebaseerd op aannames.

Hij licht nader toe dat 's-Hertogenbosch ook wel de moerasdraak wordt genoemd, of het putje van Brabant. Als de Dieze vanwege hoogwater in de Maas niet kan afwateren, is er beperkt tijd en capaciteit om het water op te vangen. De huidige oplossing voor 36 miljoen kubieke meter omvat onder andere bergen, afvoeren en infiltreren. Op basis van de klimaatscenario's is de veronderstelling dat de opgave in 2050 vijftig miljoen kubieke meter groot is en in 2100 nog groter zal zijn.

Op de tweede kaart wordt getoond welke stedelijke gebieden in 's-Hertogenbosch, Vught en Moergestel direct worden bedreigd bij hoogwater dat de beekdalen overstijgt. Daarnaast is de omvang aangegeven van het gebied dat nodig is om het water op te vangen dat men nu niet kwijt kan. Het stuk toont niet de locatie waar het water zal worden geborgen. Aangezien het een ruimtelijk vraagstuk is, is samenwerking met andere overheden en partners noodzakelijk.

De heer Van Selst mist de Overdiepse Polder bij Waalwijk, waarmee de Maas in heel korte tijd kan worden verlaagd met 30 centimeter.

'Adaptieve strategie' is een flexibele strategie waarbij men zich aanpast aan veranderingen in de toekomst. Adaptie is nodig, omdat de opgave verandert. Met een ongewijzigde strategie kan de grotere hoeveelheid water op den duur niet meer worden verwerkt.

Op de vraag waarom voornoemde polder niet is meegenomen, antwoordt de heer Eblé dat daarmee, in samenwerking met Rijkswaterstaat, rekening wordt gehouden, maar die berging ligt stroomafwaarts en kan alleen water opvangen dat in de Maas is ingelaten. Mevrouw Kits vult aan dat als zelfs als de Overdiepse Polder wordt ingezet en meer water bovenstrooms wordt vastgehouden, er uiteindelijk altijd een hoeveelheid water is die men zal moeten bergen bij 's-Hertogenbosch.

De heer Van Selst wijst er op dat de Overdiepse Polder met gemeenschapsgeld speciaal is aangelegd voor het kunnen verlagen van het peil van de Maas. Hij vraagt waarom die nu niet worden gebruikt.

Mevrouw Kits antwoordt dat de maatregelen langs de Maas zorgen voor een verlaging van het peil van de Maas, maar tevens maken dat de golf op de Maas langzamer voorbij komt. Daardoor moet gemaal Crèvecoeur langer dicht en moet

De Dommel water van de Dommel en de Aa langer binnen houden. De interactie van de diverse maatregelen is complex. Het Waterschap heeft altijd plek nodig om water te bergen.

De heer Opschoor vraagt of aan de slides computermodellen ten grondslag liggen. De heer Eblé bevestigt dit. Mevrouw Kits vult aan dat er ook data in zitten in de vorm van afvoeren, metingen en klimaatscenario's, die de werkelijkheid goed weergeven, of statistisch weergeven hoe de situatie de afgelopen honderd jaar was qua afvoer en regen.

De heer Eblé herneemt de presentatie. De oorspronkelijke 50 ideeën voor oplossingen zijn teruggebracht naar elf kansrijke bouwstenen.

Bovenstrooms vasthouden van water gebeurt al, maar heeft tijd en ruimte nodig. Dat is een autonome ontwikkeling.

Het Wilhelminakanaal doorsnijdt Brabant overdwars. Tezamen met Rijkswaterstaat zal het Waterschap de komende 1,5 jaar onderzoeken of het Wilhelminakanaal kan worden gebruikt om het water om 's-Hertogenbosch heen te laten stromen, om het vast te houden en om het daar gecontroleerd in andere bovenstroomse gebieden te laten uitstromen. Opvangen in plaats van afvoeren van regenbuien werkt in de zomer tevens als antiverdrogingsmaatregel.

De bouwstenen 'peilreguleringskunstwerk' en 'gemaal Crèvecœur' hangen samen. Door een tijdelijke scheiding van het Dommeldal en het Aadal krijgt men veel meer grip op de afvoergolven van beide rivieren. Daartoe is een gemaal voor het Aadal nodig om het water in de Maas te pompen. In dergelijke technologische oplossingen zijn Nederlanders heel goed. Dit soort oplossingen kan snel worden uitgevoerd.

De bouwstenen 3 tot en met 7 zijn bergingen, die kunnen worden geoptimaliseerd: vergroot en/of slimmer ingezet. Er wordt nu onderzocht welke winst daarmee kan worden behaald. De verwachting is dat de inlaat, die nu passief is, kan worden gestuurd.

Mevrouw Kits zegt desgevraagd te menen dat in Bossche Broek noord en zuid 7 miljoen kubieke meter kan worden opgevangen. Dat wordt niet heel veel meer door een regelwerk, maar daarmee kan de hoeveelheid geborgen water veel beter gecontroleerd worden. De Dungense Polder is nu nog geen berging, maar zou in de toekomst drie tot vijf miljoen kubieke meter kunnen opvangen.

De heer Eblé vervolgt zijn presentatie. Over anderhalf jaar zal duidelijk zijn wat de bijdrage van de elf bouwstenen aan een oplossing is en hoe zij het beste kunnen worden gecombineerd. Waarschijnlijk zijn alle bouwstenen in meerdere of mindere mate nodig. Mocht een bouwsteen afvallen, dan zal waarschijnlijk iets nieuws moeten worden bedacht.

In de ongecontroleerde situatie neemt de Veiligheidsregio een beslissing waar water dat noch kan worden geborgen noch kan worden afgevoerd, wordt geparkeerd in noodoverloopgebieden. Daarover wordt aan de voorkant met alle partijen gesproken. Het kan betekenen dat boerderijen en woonwijken moeten worden geëvacueerd, nooddijken moeten worden aangelegd, onder andere voor hulpverleners. Maandag gaat het Waterschap met de Veiligheidsregio het gebied in. In een dergelijke situatie is het Waterschap nog slechts adviseur. Met het project wordt beoogd dat men zoveel mogelijk in control is, ook in extreme hoogwatersituaties. Het risico kan nooit tot nul worden gereduceerd. Overigens heeft Zwolle, ook een zogenaamde binnenlandse delta, een vergelijkbaar probleem. Er zijn vier natuurlijke momenten in de PDCA-cyclus om het project aan het AB voor te leggen. Het bestuur vindt het logisch dit twee keer per jaar te doen en zo vaak als nodig.

Afgelopen vrijdag is met de Delta-commissaris in het gebied gekeken. Een vraag is hoe men ervoor kan zorgen dat niet alleen de belastingbetalers van de twee waterschappen de projecten betalen, maar er ook geld vanuit het Rijk is. Communicatie met en participatie van landgoedeigenaren, agrariërs en door overstromingen getroffen burgers is van belang.

Terwijl het tot aan de planuitwerking om ongeveer tien miljoen euro gaat, zullen er voor de uitvoering tientallen tot honderden miljoen euro nodig zijn. Het aandeel dat het Waterschap daarvan moet betalen, hangt onder andere af van een eventuele Rijksbijdrage.

De heer Eblé licht toe dat een Milieueffectrapportage (MER) de overheid tot transparantie dwingt en een goede rechtsbescherming van alle betrokkenen biedt. De voorkeursbeslissing wordt in 2025 verwacht. In 2026 kan dan het projectbesluit worden genomen.

De realisatiefase zal enkele tientallen jaren duren. Zo kunnen de waterbergingsgebieden niet allemaal tegelijk worden ingericht.

De heer Tönissen vraagt wanneer het AB aan zet is.

De heer Lokin antwoordt dat de commissie voortdurend op de hoogte wordt gehouden. Er is in het proces niet één beslistmoment. Het Waterschap moet er voor zorgen dat het belang van De Dommel altijd wordt meegenomen in het interactieve proces met de andere overheden en betrokkenen. De keuzeruimte is enigszins beperkt. De keuzes worden sterk gestuurd door de afwegingen in de MER-procedure. Het gesprek zal gevraagd en ongevraagd in de commissie en het AB worden gevoerd. De verkregen informatie wordt in de stuurgroep ingebracht.

De heer Lokin zegt desgevraagd dat het projectplan de voortijdig te zetten stappen bevat. Op het moment dat men voor concrete keuzes staat, wil het DB graag met het AB in gesprek. De inbreng wordt meegenomen in het proces. Hij is graag bereid tot tussentijdse updates.

De voorzitter merkt op dat de presentatie ter informatie is gegeven. Een politieke discussie kan in de commissie worden geagendeerd.

De heer Verhoeven wijst op de snelheid waarmee water kan komen, en vraagt of daarvoor een oplossing is.

De heer Lokin antwoordt dat zich een dergelijke situatie bij het Waterschap nog niet heeft voorgedaan. Het project kijkt naar de situatie dat het wekenlang veel regent, het in Duitsland veel heeft geregend, de Maas hoog staat, en men 50 miljoen kubieke meter water moet bergen. Tot nu toe kwam dit eens in de 150 jaar voor. Dit zal in de volgende week gepubliceerde vooruitzicht van het KNMI vaker worden. Het kan op korte termijn gebeuren. Om daarmee te kunnen omgaan, zijn prioriteiten gesteld, zoals het op niveau krijgen van het gemaal Crèvecoeur. Men heeft te maken met een opeenstapeling van onzekerheden.

De heer Rombouts vraagt of een rampscenario, als men 36 miljoen kubieke meter water extra kan bergen, uitgesloten is.

Mevrouw Kits antwoordt dat het systeem in principe op orde is, als 36 miljoen kubieke meter water extra kan worden geborgen. Het kan echter gebeuren dat een dijk doorbreekt.

Met betrekking tot de snelheid waarmee water kan komen, wijst mevrouw Kits op de hoogteverschillen die er in Nederland alleen in Limburg zijn. De Dommel weet

drie dagen van tevoren wat de voor het Waterschap belangrijke piek op de Maas is. Dat is, in combinatie met de lokale weersverwachting, belangrijk. Daarom kan men het water beter zien aankomen en heeft men iets meer tijd om te beslissen.

Volgens de heer Tönissen heeft men te maken met een nieuw scenario. Er is een reële kans dat men een keer te maken krijgt met meer dan 300 mm water in twee dagen. Hij geeft in overweging om daar eens als Waterschap over na te denken. De heer Lokin antwoordt bevestigend. Er wordt over nagedacht. In de presentatie gaat het om voorzienbare veranderingen op basis van klimaatontwikkelingen. Het door de heer Tönissen geschetste scenario zou een ernstig probleem veroorzaken, dat men de komende jaren echter niet onder controle zal kunnen krijgen. Wel zal men Nederland zo moeten inrichten, dat de schade in een dergelijk geval zo beperkt mogelijk is.

De heer Steunenberg vraagt hoe de samenwerking met Aa en Maas is en of die naar wens verloopt, of ook daar de dijken worden verhoogd zoals De Dommel doet. De heer Lokin antwoordt dat de samenwerking met Aa en Maas aan voortreffelijkheid grenst. Er zijn nauwe wederzijdse contacten. Zij kijken beiden naar wat zij kunnen doen, voordat de Aa en de Dommel samenkomen en wat de maatschappelijk meest verantwoorde oplossing voor het hele gebied is. Bij de verrekening wordt gekeken wie wat betaalt.

Mevrouw Van der Zanden vraagt naar aanleiding van de bouwsteen 'Wilhelminakanaal' of er wordt gekeken naar een uitbreiding van dat model, met het oog op bovenstroomse gebieden met een lage grondwaterstand, waar meer water juist heel gewenst zou zijn.

De heer Lokin antwoordt dat het Wilhelminakanaal voor het concrete vraagstuk van het drooghouden van het noordelijke deel van De Dommel nu als optie op tafel ligt. Het is een nog niet verder onderzochte gedachte. Water vasthouden voor later hergebruik is slechts een beperkte oplossing voor de grote hoeveelheid water waarmee 's-Hertogenbosch te maken krijgt, als het een tijdlang veel gaat regenen. Men begint met de 11 voor de hand liggende bouwstenen en kijkt tussentijds wat men bovenstrooms kan doen om te voorkomen, dat het water omlaag komt. Het terugduwen van dergelijke hoeveelheden water is geen optie. Daarom moet men trachten te voorkomen dat het water zo laag komt.

De heer Jacobs vraagt of er bij veel regen voldoende tijd is om de stand van de Maas te verlagen.

De heer Eblé antwoordt dat de stand van de Maas een harde randvoorwaarde voor alle berekeningen is. Het Rijk heeft veel maatregelen getroffen om de stand van de Maas te kunnen beïnvloeden. Men probeert de golf van de Maas zo laag mogelijk te houden; er zijn dijkverzwaringen gaande. Het verlagen van de Maas betekent een verbreding van de piek en betekent dat de deur naar de Maas langer gesloten is. Het Waterschap kent de Maaspiek en kan er op anticiperen, maar heeft er geen invloed op.

De heer Jacobs vraagt of het Waterschap voor de geschetste situatie geld uit het gemeenschappelijke fonds van de Waterschappen kan ontvangen.

De heer Lokin antwoordt dat het een fonds voor primaire keringen is. Behalve de bouwsteen 'Crèvecœur', dat een primaire kering is, vallen de andere bouwstenen

er technisch gezien buiten. De betreffende Waterschappen zijn echter bezig met een lobby en vragen of dit nog reëel is in de huidige situatie.

De heer Van Rijckevorsel is verbaasd dat dit majeure project niet de aandacht krijgen die het zou moeten krijgen binnen de GGA's. Hij doet het dringende verzoek om daar meer aandacht voor te vragen.

De heer Lokin onderschrijft dat het een majeur project is, dat het AB op korte afstand zou willen volgen, maar het bevindt zich nog in de programmafase, die tot een aantal projecten zal leiden. Het DB zal trachten het AB zo goed mogelijk te informeren. Als het AB vindt dat er meer transparantie zou moeten zijn, kan het dit laten weten.

Er zijn meerdere GGA's in het gebied van De Dommel. Afgesproken is dat er wordt gesignaleerd als er aan één van beide tafels een ontwikkeling is die voor de ander relevant is. De oplossingen in dat deel van het gebied zullen voor dit vraagstuk echter slechts beperkt zijn. Een andere inrichting van de GGA's kan het gepresenteerde vraagstuk niet oplossen. Zij kunnen niet heel veel extra infiltratie regelen. Het DB staat zeer open voor ideeën. De rol van de heer Lokin is het afstemmen van ontwikkelingen aan beide tafels. Men streeft ernaar belanghebbenden zo min mogelijk lastig te vallen. Echter, soms moeten zij meerdere keren langskomen, om over nieuwe varianten te spreken.

De heer Van Rijckevorsel geeft aan dat men, tezamen met de heer Eblé, met de grondeigenaren in gesprek is. Dat verloopt goed. Andere overheden hebben moeite met het begrijpen van de problematiek.

De heer Opschoor voelt dat er een noodzaak is dat er lijntjes naar het Rijk worden uitgezet en dat ook de politieke partijen zelf moeten gaan lobbyen.

De heer Lokin acht dit in een volgende fase van het proces, als het Waterschap een concreter beeld heeft van wat het wil, zinvol. De mogelijkheid daartoe is er via de Regio, de commissie CWK of de Unie, waarbinnen er echter tegengestelde belangen kunnen zijn als het gaat over de herverdeling van geld dat voor Waterschappen voor waterkering beschikbaar is. Bij het aanboren van lobbykanalen kunnen de politieke contacten van de fracties behulpzaam zijn.

Mevrouw Lammers brengt in dat de Partij voor de Dieren de zorg deelt dat de huidige aanpak onvoldoende is om droge voeten te kunnen blijven garanderen. Zij vraagt wat het Waterschap gaat doen om de burgers op de hoogste te stellen van deze situatie.

De heer Lokin antwoordt dat deze realiteit al met de buitenwereld is gedeeld. Men weet dat het Waterschap niet kan garanderen dat zijn deel van Brabant altijd droog kan blijven. Anderzijds dient paniek te worden voorkomen. Het gaat om een kans van eens in de 150 jaar en wellicht gebeurt het pas over drie tot vijf generaties. Het kan echter ook volgende week gebeuren. Het Waterschap zoekt daarin een middenweg.

Mevrouw Lammers betwijfelt of dat de situatie duidelijk is bij burgers.

De heer Lokin durft te stellen dat het bij heel veel burgers niet duidelijk is, omdat zij andere zorgen hebben.

De heer Van Selst vraagt of de Brabantse Delta en Rivierenland in Limburg meedoen in het project.

De heer Lokin antwoordt dat dit beperkt is. Het project gaat over het stroomgebied van de Dommel en de Aa en over de waterstand van de Maas, wat een autonoom gegeven is en door Rijkswaterstaat op centimeters wordt getuned. De andere stroomgebieden liggen binnen het gebied van het Waterschap. Door het sterk belasten van de Maas zou Rivierenland aan de overkant last kunnen krijgen, maar dat is niet de sleutel tot het vinden van de meest geschikte oplossing.

De heer Van Selst vraagt of voor het geval van ongecontroleerde situaties bovenstrooms de sluisjes weer terugkomen, aangezien het water dertig meter afloopt en het water anders zeer snel in 's-Hertogenbosch zou zijn. Hij vraagt of de 11 subprojecten in één keer of apart zullen worden aanbesteed.

De heer Lokin antwoordt dat het waterschap streeft naar een robuust en stuurbaar watersysteem: zoveel mogelijk infiltreren, maar ook beheersen van buitengewone situaties. Met stuwtjes kan men bij extreme regenval niet voorkomen dat het water in 's-Hertogenbosch komt, anders zouden we dat doen.

De heer Van Selst vraagt wat dan de realiteit is. Alle RWZI's zijn aangesloten op de Dommel. Dat is geen schoon water. De heer Van Selst vraagt of dat water straks in het landschap wordt verdeeld.

De heer Lokin herhaalt dat het een autonome ontwikkeling is. Het klimaat verandert. Volgens de heer Van Selst zijn dat aannames. Hij wil weten waaraan het geld wordt uitgegeven.

De heer Lokin zegt dat men zich niet kan permitteren te wachten tot het gebeurt. Het Waterschap is door de samenleving aangewezen om dit vraagstuk op te lossen. Daarbij kan men niet alleen met zekerheden werken. Men praat over termijnen die redelijk goed te overzien zijn. De aannames worden door computermodellen verwerkt tot scenario's die maken dat men kan inschatten wat zich kan voordoen. De vraag aan de politiek is hoe ver men wil gaan in het nemen van maatregelen. Op de vraag of dit betekent dat 3600 ha moeten worden opgeofferd voor waterberging, antwoordt de heer Lokin dat dit, als men alleen kiest voor waterberging op landbouwgebied, de orde van grootte is. De gebieden zijn 149 van de 150 jaar geschikt voor landbouw. Als de situatie zich eens in de 150 jaar voordoet, hetgeen men in kaart probeert te brengen en tracht te voorkomen, moet men met de getroffen partijen afspraken hebben gemaakt.

De heer Van Selst mist in het rapport iets over schade. Als het water van De Dommel overloopt, is het ondergelopen land niet meer te gebruiken voor voedselproductie.

De heer Lokin brengt in dat men pas aan het begin van het proces is. Als het politieke signaal van BBB wordt gedeeld, zal het DB er meer aandacht aan besteden dan het nu in de planning krijgt. Er is al aan gedacht. Uiteindelijk zal worden gekeken wat de maatschappij als compensatie wil bieden aan de eigenaren die schade ondervinden door de oplossing.

Mevrouw Van Santvoort memoreert het bezoek aan Bossche Broek in de vorige bestuursperiode. Zij stelt voor dit te herhalen voor de mensen die Bossche Broek niet kennen, om inzicht te krijgen in de situatie ter plaatse en de plannen.

De heer De Bijl uit de zorg dat het vele water dat dadelijk wordt weggezet in natuurgebieden niet alleen zwerfvuil, maar ook invasieve exoten, zaden en plantendelen meeneemt. Hij vraagt of hiervoor aandacht is en of het is te voorkomen.

De heer Lokin antwoordt dat er aandacht voor is, maar dat niet kan worden gegarandeerd dat het niet gebeurt. De natuur kan er sterk onder gaan lijden. Er moet een afweging van belangen worden gemaakt. Wat men kan voorkomen, tracht men te voorkomen.

Mevrouw Kits acht 'wat schoon is moet schoon blijven' vooral van toepassing op het dagelijkse leven en werk van het Waterschap. Als er minder nutriënten in het water komen, zal op termijn de invloed van een overstroming op landbouw- en natuurgronden minder worden. In de uitzonderlijke situatie gaat het vooral om regenwater, dat schoner is dan oppervlaktewater op een zomerdag. Voor de Natura 2000-gebieden is het als aandachtspunt meegenomen. Daar wordt gekeken naar de hersteltijd van vegetatie. Die is veel korter dan 150 jaar. Daarom vindt men het acceptabel, als die gebieden eens in de 150 jaar onder water staan. Schade zal er altijd zijn, maar eigenlijk hoort het water daar thuis.

De heer Dewachter vraagt in hoeverre waterkwaliteit wordt meegenomen in de MER. Gezien de landelijke gevolgen van het extreme scenario, waarin de A2 onderloopt en spoorverbindingen uitvallen, vindt Water Natuurlijk dat dit op de landelijke agenda moet worden gezet. Ondertussen gaan de ontwikkelingen door en ligt er ook een woningbouwopgave in het gebied. Wellicht is men in die gebieden nu economische belangen aan het vestigen, die men later weer moet uitkopen of compenseren. De heer Dewachter suggereert om met de gemeenten die graag willen bouwen, te kijken hoe men schade kan voorkomen.

De heer Lokin beaamt dat het een ruimer vraagstuk voor de landelijke agenda is. Als de situatie zich nu zou voordoen, zouden de A2 en de spoorlijnen onderlopen. Het Waterschap wil schade zoals in 1995 of erger voorkomen, al kan het dit niet garanderen.

Enerzijds is het de taak van het Waterschap om naar een oplossing te zoeken. Anderzijds kan het vraagstuk worden gekoppeld aan landelijk belangrijke vraagstukken zoals bestaanszekerheid. Het DB grijpt dergelijke aanknopingspunten aan om het tot een landelijk thema te maken.

Het Waterschap tracht te voorkomen dat de beoogde gebieden worden ingezet voor andere functies.

De heer Dewachter denkt dat er meer nodig is. Hij acht landelijke sturing noodzakelijk. Het Waterschap is 'slechts' waterbeheerder. Het probleem speelt op een veel hoger abstractieniveau en behoeft een integrale aanpak en sturing op de ruimtelijke ordening. Het Waterschap signaleert.

De heer Lokin brengt in dat de signaleringskaarten ertoe dienen op indringende wijze de maatschappelijke belangen uit te leggen. Het is voor het eerst dat water en

bodem sturend is en een onderdeel van het Rijksbeleid is. Het Waterschap doet zijn best om dit daar op de agenda te zetten waar het thuishoort.

De heer Dewachter herhaalt dat hij denkt dat er meer nodig is, in heel Nederland.

Mevrouw Kits vult aan dat zij veel contact heeft met de Gemeente en de Provincie, onder andere over woningbouwplannen. De Provincie ondersteunt dat er in bergingsgebieden niet wordt gebouwd. De Provincie zou een grotere rol moeten pakken.

Het voorstel van de heer Verhoeven, gesteund door de heer Dewachter, om dit agendapunt af te maken en de volgende presentatie te verzetten, wordt niet overgenomen. De commissie stemt in met een uitloop van de vergadering tot uiterlijk 11.30 uur.

Conclusie

Het DB en de organisatie bezien wanneer op zo kort mogelijke termijn HoWaBO verder kan worden besproken.

3.2 Presentatie waterbalans Dommelgebied (mondeling)

Mark Elzerman – Mado Ruijs

1. Kennis te nemen van de presentatie over waterbalans Dommelgebied, die ter vergadering wordt toegelicht

De heer Elzerman stelt zich voor. Zijn presentatie is aan de vergaderstukken toegevoegd. Hier staan alleen eventuele aanvullingen.

Een waterbalans is altijd sluitend. Een waterbalans kan op elk niveau gemaakt worden, voor kleine lokale gebieden tot voor heel Nederland. In de presentatie wordt gekeken naar De Dommel.

Infiltratie van oppervlaktewater in het grondwatersysteem is een zo geringe factor dat die in de presentatie niet wordt genoemd.

De gepresenteerde waterbalans betreft de Centrale Slenk, al wijkt die van het Kempisch Plateau niet heel veel daarvan af.

Neerslag is de grootste bron van water binnen het gebied van De Dommel. In het westen van het gebied valt gemiddeld 100 mm/jaar meer neerslag. Het verschil tussen een droog en een nat jaar kan 200 mm zijn. Dat leidt tot een verschil in de waterbalans.

Jaarlijks wordt er meer afgevoerd dan aangevuld. Wat dat betreft zitten we op een negatieve balans. Ook wordt de grondwaterstand wel degelijk lager.

Grondwateronttrekking en afvoer watersysteem zijn de twee belangrijkste posten waar het Waterschap zelf iets aan kan doen. Grondwateronttrekkingen gebeuren op verschillende dieptes, hetgeen verschillende effecten heeft op de grondwaterstand, zijn ruimtelijk gespreid, afhankelijk van het doel, variëren door het jaar heen en zijn afhankelijk van de hoeveelheid neerslag in een jaar.

De afvoer meten wij, het KNMI meet de potentiële verdamping.

De intentie is de diepere kwelstromen weer te laten lopen, door de buffer in de hoge delen van het gebied te vergroten en vasthouden van het water in het algemeen.

Als tussenmoment in de Droogteagenda Brabant is in het Handelingsperspectief 2030 genomen.

100 miljoen kubieke meter grondwateronttrekking vertaalt zich in een daling van 20 mm. Een aanvulling met 150 miljoen kubieke meter betekent een stijging van 30 mm.

De heer De Bijl merkt op dat niet is vastgelegd ten opzichte waarvan een stijging van 35 respectievelijk tien centimeter moet komen. Hij vraagt of dat kan worden vastgelegd in detailplannen.

De heer Elzerman antwoordt dat in het convenant 2002 als referentiemoment is benoemd. Daarvan is wel gezegd dat het beter zou zijn om een gemiddelde van meerdere jaren te nemen. In de voorjaarsnota wordt daarom als referentiepunt de gemiddelde grondwaterstanden in de periode 2009 tot 2016 genomen.

De heer Dewachter merkt op dat het om een natuurlijk systeem gaat. Daarom heeft hij moeite met de term 'watermachine'.

De heer Elzerman spreekt begrip uit voor deze opmerking.

Volgens de heer Dewachter gaat het om de vraag hoe men vanuit het watersysteem de functies, die kwetsbaar zijn en een bepaalde hoeveelheid water nodig hebben, kan ondersteunen in combinatie met het op hogere zandgronden meer water infiltreren. Wellicht is een verhoging van meer dan 35 cm nodig om bepaalde daar aanwezige functies te ondersteunen. De heer Dewachter vraagt hoe dit in het totaalplan is ingebouwd, wanneer de commissie kan zien en weet aan welke knop in welk gebied moet worden gedraaid voor het herstel van het watersysteem en de ondersteuning van ruimtelijke functies of de kwetsbare natuur.

De heer Elzerman antwoordt dat het uiteindelijk om de ondersteuning van de functies gaat. 35 en 10 cm zijn grove getallen. Er wordt onderzocht wat er in de Natura 2000-gebieden nodig is.

De heer Van Wessel geeft aan dat het complex is. De eerste conclusie van de studies en de commissie was dat de waterbalans in disbalans is, dat men gemiddeld meer gebruikt dan er wordt aangevuld. Men weet nog niet wanneer de maatregelen voldoende zijn. De Droogtecommissie Brabant heeft een aantal richtingen aangegeven om aan te denken. Die heeft het Waterschap vertaald naar de wenselijke stijging van de grondwaterstand, ervan uitgaande dat het water uiteindelijk dieper infiltreert en de diepere grondwatervoorraad aanvult. Tegelijkertijd moet er minder worden onttrokken. Men wil terug naar een systeem, waarbij gebruik en aanvulling in evenwicht zijn en de kwaliteit niet afneemt. Met het pakket maatregelen en denkrichtingen, die men aan onder andere de GGA's meegeeft, denkt het Waterschap een heel goede stap in de gewenste richting te zetten. Het moet nog blijken, of dit voldoende is, omdat het Waterschap nog niet weet welke stijging waar kan worden gerealiseerd. Het is duidelijk dat het verband houdt met ruimtelijke ordening. Daarom wordt de Provincie erbij betrokken.

Mevrouw Van Santvoort vraagt of de effecten van het zuiniger omgaan met water, zoals het afkoppelen en het vasthouden van water, al zichtbaar zijn.

De heer Elzerman antwoordt dat de effecten moeilijk zijn aan te wijzen, omdat de weersfactor zeer bepalend is voor de grondwaterstanden. Men moet naar de trend over een langere tijd kijken.

De heer Van Wessel geeft aan dat dit gebruikelijk is in de hydrologie, waarbij de invloed van het klimaat van de trend van de grondwaterstanden wordt afgetrokken. Uit een dergelijke neutrale trend zou men het effect van de maatregelen kunnen afleiden.

De heer Van Selst vraagt of de gepresenteerde cijfers gebaseerd zijn op feiten.

De heer Elzerman herhaalt dat de verdampingscijfers van het KNMI komen en het Waterschap zelf de afvoer meet. Toch meet men niet alles om de balans te kunnen maken. Niet alle stromen worden gemeten, dus sommige posten worden geschat. Dit wordt met een computer model gedaan, gebaseerd op de feiten die er zijn.

De heer Van Selst brengt in dat er in de Bossche Broek meer regen valt dan de gemiddelde 750 mm in Eindhoven. Hij pleit ervoor uit te gaan van een groter gebied.

De heer Elzerman antwoordt dat het gaat om de neerslag die er valt in een bepaald gebied. Dat is niet overal hetzelfde. In het model dat de waterbalans berekent, wordt per gebied van 50 * 50 km gekeken. In de gepresenteerde cijfers heeft de heer Elzerman Eindhoven als redelijk centraal in het gebied liggend genomen. 750 mm is een goede middeling voor het gebied.

De heer Van Selst wijst er op dat er in het gebied heel veel zandafgravingen zijn, die een grote invloed hebben op de grondwaterstand. Hij vraagt wat daar in de toekomst aan wordt gedaan?

De heer Elzerman zegt dat het de vraag is welk effect de zandafgraving op de grondwaterstand heeft. Haalt men alleen het zand weg, neemt de verdamping toe, onttrekt men grondwater, heeft dit effect op de grondwaterstand.

De heer Van Selst brengt in dat men in West-Brabant zandafgravingen ondieper maakt om er geen waterdruk in te krijgen.

De heer Van Wessel licht toe dat het effect van de diepte van de afgravingen afhangt. Gaat die door de afsluitende kleilagen, is er kans op kwel en verlies van water. Bij ondiepere plassen is het beleid de scheidende laag te herstellen om minder verdamping te veroorzaken.

De heer Verhoeven vraagt naar de afwijking van de potentiële verdamping die het KNMI berekent en de net gepresenteerde berekening.

De heer Elzerman antwoordt dat de 300 mm toevoeging aan het grondwater is gebaseerd op de werkelijke verdamping. De potentiële verdamping wordt verrekend met een gewasfactor, die per gewas verschilt.

De heer Verhoeven pleit ervoor het onderwerp nog een keer op de agenda zetten op een later moment. Men moet goed kijken hoeveel water men nodig heeft. Ten gevolge van een grondwaterstandverhoging in de Loonse en Drunense duinen zijn veel eiken verdrongen.

De heer Verhoeven verzoekt de voorzitter om voortaan niet meer twee zo belangrijke stukken in één vergadering te behandelen.

De voorzitter onderschrijft dat de onderwerpen tijd nodig hebben. De politieke discussie kan binnen de planning- en controlcyclus in de commissie en het AB worden gevoerd. Zij pleit ervoor het DB te vragen om met een voorstel te komen, om meer ruimte te creëren voor de grote onderwerpen, zowel technisch-inhoudelijk als voor de politieke discussie.

De heer Jacobs ziet in de waterbalans de kwelstroom vanuit België niet terugkomen. Hij vraagt of die er is en, zo ja, of de cijfers bekend zijn.

De heer Elzerman antwoordt dat de kwelstroom er is en valt onder de term 'grondwateraanvulling'. In het algemeen stroomt er iets meer water het gebied in dan er uitstroomt.

De heer Jacobs vraagt of de afspraken in het Grondwaterconvenant naar tevredenheid worden opgevolgd.

Mevrouw Ruijs antwoordt dat er heel veel acties zijn afgesproken, onder andere voor Brabantwater. Alle partijen zijn goed op weg, waarbij men elkaar de vinger aan de pols houdt. Inzake voortgang en monitoring moeten alle partijen nog een extra inspanning leveren. Men is hard bezig en houdt elkaar goed vast hierin. De Droogteagenda maakt opnieuw duidelijk hoeveel er nodig is.

Mevrouw Van der Zanden vraagt naar de stand van zaken met betrekking tot de middeling van de voor natuur en de voor grondgebruikers gewenste en ongewenste grond- en oppervlaktewaterstand. Zij heeft het gevoel dat het ondersteunen van functies de laatste tijd uit beeld is geraakt.

De heer Elzerman antwoordt dat het oppervlaktewaterregime in Nederland complex is, want er liggen verschillende functies dicht op elkaar. Natuur vraagt heel andere dingen dan landbouw of stedelijk gebied. Die zijn moeilijk te verenigen. Er moeten prioriteiten worden gesteld. Tegelijkertijd kijkt het Waterschap naar peilgestuurd grondwaterbeheer. Dat is een praktische invulling van de GGOR. De Dommel houdt zo veel mogelijk water vast met een "hoog-stuwen-tenzijbeleid".

Mevrouw Van der Zanden vraagt met het oog op het in evenwicht brengen van het gebruik in hoeverre er bij de verstedelijking wordt gekeken naar klimaatneutraal bouwen.

Mevrouw Ruijs antwoordt dat het Waterschap met de Gemeentes bezig is om uitbreidingslocaties klimaat- en waterneutraal te bouwen. Daarvoor is de regelgeving aangescherpt. Sommige Gemeentes zijn bezig om bestaand bebouwd gebied waterneutraal te maken. Een derde van het gebied van De Dommel is bebouwd gebied.

Mevrouw Van der Zanden vraagt in hoeverre de daadwerkelijke grondwaterstand in de diverse grondwaterpakketten wordt gemeten en gemonitord, of die hard achteruitgaat of dat dit meevalt.

De heer Van Wessel antwoordt dat in Brabant heel veel wordt gemeten. De Dommel heeft ongeveer 800 meetpunten voor het oppervlakkig grondwater. Drinkwaterbedrijven zijn verplicht de grondwaterstand rondom hun winningen te

meten. Die buizen zitten zowel oppervlakkig als in de diepere lagen. In de verplichte KRW-rapportages bericht de Provincie om de zes jaar hoe het in het algemeen is gesteld met de grondwatervoorraad.

De draagkrachtstudie 2016 heeft laten zien dat het grondwater sinds de oorlog steeds verder is gezakt. Vroeger kwelde het water in de Centrale Slenk vanuit de diepere pakketten omhoog. Door de menselijke invloeden en winning is dat omgeslagen naar een infiltratiepakket. Er is dus nog veel werk te doen.

Mevrouw Lammers vraagt wat 'waterneutraal bouwen' is. In haar omgeving gaat nieuwbouw niet gepaard met de aanleg van grijswatersystemen, terwijl drinkwateronttrekkingen een grote post zijn. Zij vraagt of het Waterschap niet meer zou moeten inzetten op aanpassingen van het bouwbesluit.

Mevrouw Ruijs antwoordt dat heel veel elementen samen waterneutraal bouwen maken. Het Waterschap wil dat de infiltratie maximaal op orde blijft. Daarnaast is het bezig met publiekscommunicatie en daagt men drinkwaterbedrijven uit tot pilots tot beperking van de drinkwatervraag.

TOEZEGGING 1: De vraag wat 'waterneutraal bouwen' is, wordt schriftelijk beantwoord.¹

De voorzitter dankt de heren Elzerman en Van Wessel voor hun presentatie en antwoorden.

3.3 Rapportage majeure projecten Watersysteem

Jarno de Jonge – Mado Ruijs

1. Kennis te nemen van de voortgangsrapportage majeure projecten Watersysteem

De voorzitter vraagt of iemand vragen of opmerkingen heeft over de rapportage majeure projecten Watersysteem.

De heer De Bijl leest dat De Dommel waterkeringen herstelt en deze soms overdraagt aan particulieren. Hij vraagt wat het voor het Waterschap betekent, als die de waterkeringen niet goed onderhouden, of het problemen kan opleveren.

Mevrouw Van Santvoort vindt de schriftelijke rapportage prettig. Zij pleit ervoor deze werkwijze te handhaven.

De heer Jacobs vraagt naar de reden waarom het kavelruilproces bij de beekdalontwikkeling Essche Stroom stagneert, of dit onderdeel is van de HoWaBO en, zo ja, of het effect heeft op HoWaBO.

¹ Onder waterneutraal bouwen verstaan we het inrichten of bouwen zonder consequenties of effecten op het grond- of oppervlaktewater. Dat betekent dat wordt gecompenseerd voor een afname van het waterbergend en infiltrerend vermogen dat volgt uit een ontwikkeling. Ook wordt de invloed op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater geminimaliseerd. In plaats van waterneutraal bouwen gebruiken we ook wel de term 'hydrologisch neutraal ontwikkelen'. Op onze website is beschreven wat we hieronder verstaan: <https://www.dommel.nl/hno>. Vanuit het grondwaterconvenant is er aandacht voor het beperken van (drink)watergebruik bij ruimtelijke ontwikkelingen zoals met grijs water, opvang en hergebruik van relatief schoon huishoudelijk water. Ook het aansluiten van de gemeenten bij het grondwaterconvenant draagt hieraan bij.

De heer Lokin antwoordt dat de waterkeringen vaak op privaat terrein liggen. Het Waterschap is verantwoordelijk voor de staat van onderhoud, dat wil zeggen het is verplicht een schouw te doen en kan de eigenaren aanspreken op het onderhoud. Als zij het niet doen, is het Waterschap niet ontslagen van de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de waterkeringen. Het Waterschap is de gesprekken over de gewenste staat van onderhoud en of het redelijkerwijze is te verwachten dat de particulier daarvoor verantwoordelijkheid neemt, nu aan het voeren.

Mevrouw Ruijs legt uit dat de agrariërs in beekdal Essche Stroom vanwege de stikstofproblematiek met de daaraan verbonden onzekerheden een pas op de plaats maken. Het project ter verbetering van de waterkwaliteit in de Essche Stroom staat los van HoWaBO. De stagnatie heeft te maken met de individuele afwegingen van de agrariërs. Er wordt gestreefd naar een zo goed mogelijke uitvoering van het project dat op zich geen grotere berging oplevert. Het is wel een deel van het systeem in het gebied.

De voorzitter constateert dat de commissie voldoende kennis heeft genomen van de rapportage die regelmatig terugkomt.

4 Verbonden partijen

Er zijn geen punten inzake de verbonden partijen.

5 Terugkoppeling door de portefeuillehouders

De heer Tholen deelt mede dat afgelopen zaterdag een perfecte dag is geweest op het Keersop, met heel veel burgers, medewerkers en overige geïnteresseerden. Dergelijke bijeenkomsten wil het DB vaker organiseren.

Mevrouw Ruijs wijst op het nieuwe beleid Kleine onttrekkingen. Per 1 september jl. geldt een meldingsplicht. Er zijn al ongeveer 930 meldingen ontvangen. In de communicatie omarmen heel veel partijen dit punt. De meldingsplicht wordt nu in de Unie van Waterschappen besproken. Voor tweede derde van het gebied is een vergunningsplicht uitgevaardigd. Het zijn noodzakelijke stappen.

De heer Lokin brengt in dat het vaststellen van een molenpeilbesluit tot de bevoegdheden van het AB behoort. Het Waterschap is bezig met het molenpeilbesluit voor de Opwettense watermolen. Het DB heeft de voorbereidingen getroffen en die gepubliceerd. Tot 22 oktober a.s. kunnen zienswijzen worden ingediend. Het voornemen is het besluit op 15 november a.s. aan de commissie en eind november aan het AB voor te leggen, tenzij er heel veel zienswijzen worden ingediend.

6 Ontwerpverslag van de vergadering van de commissie Voldoende water en droge voeten d.d. 28 juni 2023

De heer Verhees zegt naar aanleiding van de toezegging voor een kennissessie over invasieve uitheemse soorten en het veldbezoek op 8 september jl., dat hij graag nog iets zou willen zien over dieren en preventiemaatregelen, de voor- en nadelen daarvan. Deze toezegging is aldus nog niet afgehandeld.

TOEZEGGING 2: De heer Lokin antwoordt dat het DB zal kijken of het dit kan organiseren, waarbij het kijkt naar de verhouding tot andere onderwerpen. Anders wordt de capaciteit van de commissieleden door een kennissessie overschreden.²

De heer Verhees wilde het animo onder de commissie inventariseren. Aan zijn informatiebehoefte is nog niet voldaan.

De commissie stelt het verslag van de vergadering van de commissie Voldoende water en droge voeten d.d. 28 juni 2023 – met inachtneming van de opmerking van de heer Verhees - vast.

7 Rondvraag en sluiting

De heer Steunenbergh heeft kennisgenomen van het bestuursakkoord van de Provincie Noord-Brabant. Daarin staat iets over grondwateronttrekkingen. Hij verzoekt de portefeuillehouder schriftelijk aan te geven of dat rijmt met het bestuursakkoord van De Dommel.

Mevrouw Ruijs antwoordt dat het DB er kennis van heeft genomen en het bespreekt met de Provincie, die over grote onttrekkingen gaat. Over kleine onttrekkingen gaat het Waterschap. Over de interpretatie van de beprijzing moet nog worden gesproken.

De heer Dewachter geeft aan dat hij de Watergraaf met een tv-team van Een Vandaag op bezoek heeft gehad en heeft toegelicht hoe bij hem een kleine, weerafhankelijk gestuurde onttrekking werkt. Dit wordt wellicht vanavond of morgenavond op tv uitgezonden.

De *voorzitter* sluit de vergadering van de Commissie Voldoende water en droge voeten om 11.35 uur.

Aldus vastgesteld in de commissievergadering Voldoende water en droge voeten van 15 november 2023,

V.T.C. Slegers
voorzitter

A.W.P. van Heertum-van de Meerakker
secretaris

² In eerste instantie is in overleg met de Partij voor de Dieren het 'Brabantbreed plaagsoortenbeleid 2021' aan hen toegestuurd (d.d. 2 november 2023).

	<i>Toezeggingen</i>	<i>Status</i>
1	TOEZEGGING 1: De vraag wat 'waterneutraal bouwen' is, wordt schriftelijk beantwoord.	<i>Afgehandeld</i> Zie voetnoot 1
2	TOEZEGGING 2: Het DB zal kijken of het een aanvullende kennissessie over dieren en preventiemaatregelen, de voor- en nadelen daarvan in verband met invasieve planten, kan organiseren, rekening houdend met de tijdbesteding in verhouding tot andere onderwerpen.	<i>In behandeling</i> Zie voetnoot 2